

Handläggare
Christina Grefveberg
Telefon: 0850812192

Till
Södermalms stadsdelsnämnd
21 oktober 2021

Remiss av Socialstyrelsens författningsförslag i rapporten Öppna insatser utan samtycke, KS 2021/1207

Svar på remiss från kommunstyrelsen i Stockholms stad
(KS 2021/1207)

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat Socialstyrelsens författningsförslag i rapporten Öppna insatser utan samtycke (S2019/04727/FST) till Södermalms stadsdelsnämnd.

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att redogöra för kunskapsläget om öppna insatser utan samtycke till barn och till vårdnadshavare samt att bedöma om det är motiverat med en lagändring inom området. I uppdraget ingår också att lämna förslag på hur regleringen i socialtjänstlagen (SoL) samt 22 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kan öka så att socialnämnden kan besluta om insatser till barn och unga i fler fall och i fler situationer än idag. Det är § 22 LVU som fungerar som en förebyggande insats mellan frivillighet och tvång, så kallat mellantvång. Oavsett ställningstagande ska förslag till författningsändringar i de delar som uppdraget omfattar lämnas. Rapporten utgör ett underlag för regeringens fortsatta arbete med frågan.

Den samlade bild som Socialstyrelsen har fått under arbetet med uppdraget är att det, delvis som en följd av regelverkets konstruktion, finns barn som löper en risk att inte få tillräckligt stöd från socialtjänsten idag och att möjligheterna för socialtjänsten att besluta om öppna insatser till barn utan vårdnadshavarnas samtycke behöver öka för att ge barn tillgång till öppna insatser i fler fall och i fler situationer.

Socialstyrelsen föreslår att åldersgränsen för att socialnämnden ska kunna besluta om öppna insatser till barn utan vårdnadshavares tillstånd sänks från 15 till 12 år. Detta förutsatt att socialnämnden bedömer att det är lämpligt och att barnet själv samtycker till insatsen. Med förslaget möjliggörs att fler barn får tillgång till öppna insatser. Förslaget innebär tillägg och ny lydelse i socialtjänstlagen 3 kap 6a och 6b § §.

Huruvida beslut om insatser enligt 22 § LVU bör kunna beslutas även vid brister i den unges hemmiljö är den sammantagna bedömningen att det inte är lämpligt. Idag är detta möjligt enbart då den unge själv har ett eget socialt nedbrytande beteende. En sådan förändring skulle inte överväga de risker som kan uppstå för barnet. Det bedöms därför inte försvarbart att besluta om öppna insatser med tvång till barn när det är föräldrarna som brister i omsorgen.

Förvaltningen ställer sig bakom föreslagna ändringar eftersom det skulle ge socialnämnden ökade möjligheter att stödja och skydda barn som är i behov av insatser.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat Socialstyrelsens författningsförslag i rapporten Öppna insatser utan samtycke (S2019/04727/FST) till Södermalms stadsdelsnämnd för yttrande senast 9 november 2021.

Ärendet har även remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, utbildningsnämnden samt Bromma, Hägersten-Älvsjö, Rinkeby-Kista, Skärholmens och Spånga-Tenstas stadsdelsnämnder.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts i stadsdelsdirektörens stab i samverkan med sociala avdelningen. På grund av mycket kort svarstid har information om ärendet lämnats till förvaltningsgruppen och pensionärsrådet den 11 oktober och i rådet för funktionshindersfrågor den 12 oktober 2021.

Ärendet

Regeringen gav 2018 Socialstyrelsen i uppdrag att redogöra för kunskapsläget om öppna insatser utan samtycke till barn och till vårdnadshavare samt att bedöma om det är motiverat med en lagändring inom området. I uppdraget ingår också att lämna förslag på hur regleringen i socialtjänstlagen (SoL) samt 22 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kan öka så att socialnämnden kan besluta om insatser till barn och unga i fler fall

och i fler situationer än idag. Det är § 22 LVU som fungerar som en förebyggande insats mellan frivillighet och tvång, så kallat mellantvång. Oavsett ställningstagande ska förslag till författningsändringar i de delar som uppdraget omfattar lämnas. Rapporten utgör ett underlag för regeringens fortsatta arbete med frågan.

Flera tidigare utredningar har behandlat frågan om att öppna insatser ska kunna ges till barn under 15 år utan samtycke från vårdnadshavare. Utredningen har tagit stöd av tidigare utredningar i frågan och av erfarenheter från Norge och Danmark. Barnkonventionen och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har varit vägledande.

Socialstyrelsens samlade bild är att det finns barn som löper en risk att inte få tillräckligt stöd från socialtjänsten idag. Möjligheterna för socialtjänsten att besluta om öppna insatser till barn utan vårdnadshavarnas samtycke behöver öka för att ge barn tillgång till öppna insatser i fler fall och i fler situationer.

Utredningen definierar öppna insatser som ges till barn och unga som bor i det egna hemmet, till exempel stöd- och behandlingsinsatser eller förebyggande insatser som riktar sig till individer och grupper. Med öppna insatser avses inte placeringar utanför det egna hemmet.

Den information Socialstyrelsen årligen samlar in från kommunerna visar att 34 000 barn hade olika former av behovsprövade insatser i november 2019.

Det är en liten ökning jämfört med tidigare år. Åldersmässigt rörde besluten cirka 53 procent barn i åldersintervallet 0-12 år, cirka 38 procent barn i åldersintervallet 13-17 år och cirka 9 procent unga i åldersintervallet 18-20 år.

Kommunerna som Socialstyrelsen inhämtat information från definierar inte särskilda målgrupper (ålder, kön, specifik problematik) för när utökade möjligheter att besluta om öppna insatser utan vårdnadshavarnas samtycke skulle vara gynnsamt. De beskriver snarare situationer där en förändring enligt förslaget skulle gynna det enskilda barnet. Ett exempel på en sådan situation kan vara när barn, föräldrar och socialtjänst har olika uppfattning om hur barnets behov ska tillgodoses. Vikten av att synliggöra för ett barn att socialtjänsten vet att hen inte har det bra har också framförts liksom angelägenheten att för vårdnadshavare kunna

tydliggöra den höga oro som kan föranleda ett beslut om insats utan deras samtycke.

Utredningen har haft särskilt fokus på barn som utsätts för hedersrelaterat hot, våld och förtryck eller barn som tidigt visar ett normbrytande beteende. I enkätsvaren från kommuner framgår det att det många gånger behövs fler och mer omfattande insatser än vad 22 § LVU idag möjliggör. Det är § 22 LVU som fungerar som en förebyggande insats, mellan frivillighet och tvång, så kallat mellantvång. Detta kan med nuvarande lagstiftning enbart bli aktuellt då en ungdom har ett eget normbrytande beteende. De två insatser som är möjliga att bevilja enligt 22 § LVU är särskilt kvalificerad kontaktperson och behandling i öppna former inom socialtjänsten.

I undersökningen ser kommunerna fördelar för barnet med att kunna fatta beslut om öppen insats när barnet själv vill och när endast en förälder samtycker till en insats som socialtjänsten anser lämplig.

Flera kommuner lyfter vikten av att ge samordnade insatser till hela familjen för att inte ge det enskilda barnet för stort ansvar. När det gäller yngre barn behöver i stort sett alltid föräldrarna stötta och vara delaktiga. Om barn, framförallt yngre barn, är i behov av insatser handlar det oftast om att föräldrarna brister och det är föräldrarna man behöver arbeta med. Även svårigheten för barnet att ta till sig insatsen och förutsättningar för genomförandet nämns, liksom svårigheter för socialtjänsten vid beslutsfattandet.

En sänkning av åldersgränsen i Socialtjänstlagen (SoL)

Det är idag möjligt för socialnämnden att bevilja öppna insatser enligt SoL till barn utan vårdnadshavares samtycke från det att barnet fyllt 15 år. Socialstyrelsen föreslår att åldersgränsen sänks till 12 års ålder under förutsättning att socialnämnden bedömer att det är lämpligt och att barnet själv samtycker till insatsen. Med förslaget möjliggörs att fler barn får tillgång till öppna insatser. Utredningen menar att förslaget överensstämmer med förstärkt barnrättsperspektiv.

Vid bedömningen av om en insats är lämplig behöver socialnämnden bland annat beakta om det finns förutsättningar att genomföra insatsen utan att barnets situation i hemmet förvärras. Barn under 15 år kan inte på egen hand ansöka om öppna insatser och utredningens förslag innebär ingen förändring i detta avseende. Socialtjänsten kan få information om ett barns behov av stöd på fler

sätt än genom en ansökan från barnet, till exempel under en utredning enligt SoL 11:1 av barnets behov av stöd eller skydd eller genom att familjen redan har pågående insatser. Socialtjänsten kan även få kännedom om barnets behov genom att barnet själv vänder sig till myndigheten och berättar om sin situation utan att det är fråga om en formell ansökan.

Flertalet av de kommuner som svarade på frågan om sänkt ålder såg både fördelar och risker med förslaget. Fördelar är att beslut om tidiga insatser kan vara avgörande för barns förutsättningar framåt i livet, om problematiken kan få så allvarliga konsekvenser för barnet att insatser utan samtycke kan vara aktuellt. Två av riskerna som lyfts är att ett barn under 15 år kan ha svårt att bedöma konsekvenser av en insats och att ansvaret för problematiken enbart läggs på barnet istället för på vårdnadshavare. Barnet får i tidig ålder även ett ansvar för sin egen hälsa och utveckling. Socialstyrelsens etiska råd resonerar att i de fall ett barn kan formulera sina behov bör barnet få sin sak prövad. Barnets förmåga att överväga konsekvenser av en insats är central. Etiska rådet bedömer att barn som fyllt 12 år i regel har kognitiva förutsättningar att överblicka konsekvenser.

Utvidgning av 22 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Utredningen bedömer att det inte är lämpligt att utvidga 22 § LVU så att beslut kan ske med stöd av paragrafen vid brister i den unges hemmiljö. Fördelar om utvidgning överväger inte de risker som kan uppstå för barnet. Det bedöms därför inte försvarbart att besluta om öppna insatser med tvång till barn när det är föräldrarna som brister i omsorgen. I de fall där det föreligger en omsorgsbrist som riskerar barnets hälsa och utveckling är 1 och 2 §§ LVU tillämpliga och då ska vården inledas utanför det egna hemmet, alltså inte genom öppna insatser.

Ett beslut enligt 22 § LVU kan idag fattas om det *kan antas* att barnet eller den unge kan komma att behöva beredas vård enligt 1 och 3 §§ LVU om den unges hälsa och utveckling riskeras genom ett fortsatt socialt nedbrytande beteende. I dessa fall bör det idag gällande kriteriet fortsatt utgå från den unges eget beteende.

Södermalms stadsdelsförvaltning
Stadsdelsdirektörens stab och kansli

Virkesvägen 3
Box 90 185
120 22 Stockholm
Växel 08-508-12-000
Fax
soder@stockholm.se
stockholm.se

Socialstyrelsen belyser att av förarbetena till nuvarande bestämmelsen framgår att 22 § LVU syftar till att förebygga och minska risken att den unges utveckling försämras och att hen i ett senare skede behöver omhändertas enligt 1 och 3 §§ LVU och därmed placeras utanför sitt hem. Det ger socialnämnden en

möjlighet att ingripa, oberoende av samtycke, i ett tidigare skede. Ökad kunskap och användande av möjligheten som 22 § LVU ger kan vara en tillräcklig åtgärd.

Konsekvenser för kommunerna av författningsförslagen
Socialstyrelsen bedömer att kostnaderna för kommuner och staten på sikt kan komma att minska som en följd av att kunna ge stöd i tidigare skede. Socialstyrelsen bedömer vidare att författningsförslagen inte innebär några nya skyldigheter för kommunerna eftersom det redan idag ingår i kommunens ansvar att utreda barns behov av skydd och stöd och besluta om insatser. Förslagen utgör inte någon inskränkning i det kommunala självstyret.

Slutligen menar utredningen att de föreslagna författningsbestämmelserna förstärker rätten till och ökar möjligheten att få stöd för barn och unga.

Synpunkter och förslag

Socialstyrelsens rapport Öppna insatser utan samtycke, lämnar förslag som är relevanta för socialtjänsten och som förstärker barns rättigheter och möjligheter till stöd och hjälp.

Förvaltningen är positiv till lagförslaget att besluta om öppna insatser till barn redan från 12 års ålder.

Socialstyrelsen rekommenderar inte en utvidgning av 22 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Förvaltningen delar den bedömningen och ser att nackdelarna överväger fördelarna med en ändring.

Förvaltningen föreslår att tjänsteutlåtandet överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Ann-Christine Jenvén
Stadsdelsdirektör

Maria Klemets Hellberg
Avdelningschef

Södermalms stadsdelsförvaltning
Stadsdelsdirektörens stab och kansli

Virkesvägen 3
Box 90 185
120 22 Stockholm
Växel 08-508-12-000
Fax
soder@stockholm.se
stockholm.se

Bilagor

1. Socialstyrelsens författningsförslag i rapporten Öppna insatser utan samtycke. Rapport till regeringen uppdrag (S2019/04727/FST)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Ann-Christine Jenvén, Stadsdelsdirektör	2021-10-13
Maria Klemets Hellberg, Avdelningschef	2021-10-13